

ЗАКАЗНИК «ВИСОЦЬКИЙ»

На півночі Рівненської області, неподалік кордону з Білоруссю, є клптик мальовничого дубового лісу, вік дерев у якому сягає двохсот років. Це – лісовий заказник загальнодержавного значення «Висоцький» площею сто десять гектарів. Вікова діброва розташована посеред заплавної луки й зусібіч оточена водою – численними старицями та широкою річкою Горинь. Не добігаючи півкілометра до лісу ця річка просто посеред луки вбирає в себе води Случа – такої ж великої ріки.

Повноводна річка та стариці відіграють велику роль у збереженні прадавнього лісу, оточуючи діброву так, що до неї можна потрапити лише однією дорогою. Захищають ліс і весняні паводки, які впродовж кількох місяців ізолюють його від усього живого, затоплюючи луки навколо на тисячі гектарів. Затяжні зливи також періодично заливають луки, але дощі нерідко стають для лісу й ворогом: під час грози в кристалі дуби влучають блискавки та спалюють їх.

У другій половині весни, після сходження води, ліс оживає і вабить до себе невимовною красою. Чого варті сотні розлогих дубів, стовбури яких не завжди можуть обхопити три людини, а на їх товстезних гілках можна навіть розлягтися! Прикрасою лісу є вкриті зеленою ряскою стариці та болітця, дзеркально-чисте озеро, розташоване в самому центрі діброви, уквітчані лучним різнотрав'ям галявини... Красивий і біотопічно строкатий ліс приваблює до себе велику кількість пернатих, серед яких є види, рідкісні для області та й усієї України. Родзинкою дубового лісу є колонія сірих чапель, існуванню якої, як і деревам, приписують понад сотню років.

Колонія чапель сірих знаходиться з північного боку лісу, за півтори сотні метрів від його краю, та добре замаскована густим чагарниковим підліском. Два десятиліття тому спільно з чаплями оселилися й баклани великі й дотепер їх поселення залишається єдиним відомим в області. Понад сто гнізд, дві третини з яких належить чаплям, густо розташовані на десяти старих дубах, а також на сусідніх деревах інших порід.

Під час перебування біля поселення цих птахів, враження складаються неоднозначні. Загалом відчуття приємними назвати складно: безперервний гамір не припиняється тут навіть уночі, в повітрі стоїть нестерпний сморід, а під гніздами розкидані шкарлупи від яєць та напівперетравлена риба, часом розміром з долоню, земля вкрита шаром посліду і майже позбавлена рослинності. На землі можна знайти і живу рибу, з якої трапляються карасі, плітки, в'юни, щуки, окуні та навіть ящірки.

В одну з поїздок біля колонії чапель мені трапився орлан-білохвіст із травмованим оком, якого, напевно, поранила чапля під час захисту свого гнізда. Орлан був дуже голодним, вихоплював їжу прямо з рук, тож довелося

згин тощо. Саме на одній із таких ділянок мені якось «пошастило» опинитися. Тоді, йдучи краєм лісу, що його обтікала річка, помітив, що забрів у верболіз, а під ногами з'явилася вода. Повертатися вперто не хотілося і вже за сотню метрів у чоботях стало чвакати. Далі просто йшов уперед, кожним кроком засвідчуючи збільшення глибини. Дійшло до того, що речі з кишень штанів змушений був узяти в руку, а згодом у руці тримав і бінокль, і фотоапарат, яким стало небезпечно висіти на ший. Друга рука при цьому теж не відпочивала – хапалася за гілки, аби я не пірнув із дорогою технікою в якусь невидиму яму. Відчуття для тіла при такому «поході» були більш ніж екстремальні: низьку приємна прохоло-

ють луки довкола лісу, безперервно літають крячки річкової та чорні, а також можна зустріти найменшого з нашої фауни, занесеного до Червоної книги, крячка малого. Ще однією рідкісний птах – сорокопуд сірий – полюбить сидіти на дротах ЛЕП, що тягнуться між селами. На Поліссі цей сорокопуд є досить поширеним гніздовим видом, у той час як на більшості території України його можна побачити хіба що взимку. Високі урвисті береги Горині з боку лісу пронизані тисячами нир ластівок берегових, а на протилежному, піщаному березі річки тримаються кулики – пісочники, колдовники, набережники...

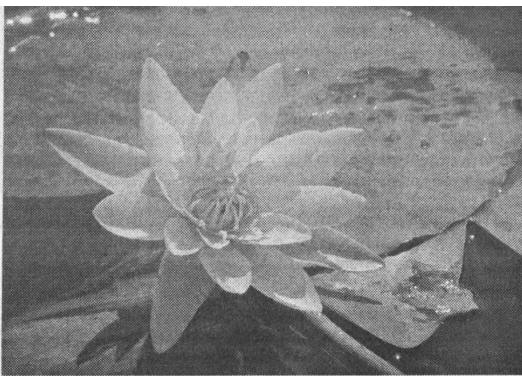
Сила-силенна птахів довгий час тримається на луках поблизу діброви під час весняних розливів, збираючись тисячними зграями. З куликів тут часто трапляються коловодники лісові та звичайні, гришки великі, багато чайков.

під час захисту свого гнізда. Орлан був дуже голодним, вихоплював їжу прямо з рук, тож довелося віддати йому все м'ясо для запланованого шашлика. В природі цьому птаху було не вижити, адже, осліпнувши на одне око, він не мав змоги літати і мені нічого не залишалося, як забрати орлана. З великим зусиллям, підставляючи руки під пронизливі кігті, помістив птаха в наплічник, усі речі з якого перемістив у пакет, і з таким живим багажем попрямував до автобусної зупинки.

Стариці, які до цього легко перепливали на надувному матраці, тепер стали проблемою: мій гумовий плазасіб, якого пронизували кігті хижака, ледь не пішов на дно. Ще однією складністю була трьохгодинна поїздка в задущий маршрутці, яка загрожувала птаху тепловим ударом. Орлан важко дихав і я, звільнивши йому голову, зіткнувся з іншою проблемою. Під час руху маршруткі птах своїм зором «хапався» за нерухомі об'єкти, які вловлював у вікні й проводив їх поглядом доти, доки не втрачав із виду. Виходило так, що на швидкості він безперервно крутив головою вправо-вліво. Аби птах геть не виснажився, довелося затуляти йому очі чи ховати голову від вікон. Проблемою були й пасажири: боязливі жінки обурено просили відсунути «небезпечного» птаха від них подалі. Довелося три години терпіти нарікання, адже віз до зоопарку дуже рідкісного птаха, який гніздиться в Україні чисельністю трохи більше ста пар. Врятований орлан проживає в зоопарку й дотепер.

Завдяки своєму розташуванню діброва має багато важкодоступних місць – боліт, стариць, затоплених річкою ни-

такому «поході» були більш ніж екстремальні: знизу приємна прохолода змагалася зі страхом не натрапити на глибину, а зверху мучили зграї комарів та гедзів і нестерпна спека. Проте мандрівка виявилася успішною - зробив красиві фотографії затопленого лісу, знайшов гніздо набережника та соловейка.

Розмаїття пернатих дає про себе знати вже на початку подорожі лісом, передусім своїми голосами. І на узліссі, і

в самій глибині діброви не припиняють «залитися» соловейки, зусбіч доносяться переспіви дроздів чорного та співочого, з крон високих дерев звучать флейтові голоси вивільг, там само угорі постійно «цикають» костогризи, повсюдно співають зяблики, а кропив'янки чорноголові своїми дзвінкими голосами, що лунають із чагарників, неначе навмисно хочуть заглушити все це розмаїття звуків. У лісі на диво мало дятлів – тверді стовбури дубів не під силу навіть їхнім міцним дзьобам, тож і гніздуються тут у меншій кількості. А ось синиць влаштовує найменша шпаринка в струхлявілому сучку, крізь яку можна потрапити у затішну гніздову камеру. Старі загиблі дерева в діброві використовують не лише птахи-дуплогнізники. На одному з таких дубів скраю лісу багато років поспіль гніздяться лелеки білі, а з іншого боку лісу в кронах із сухим товстим гіллям лелеки цілими зграями влаштовуються на нічліг: Перебуваючи на узліссі біля урвистих берегів Горині, майже завжди можна побачити набережника - всідаючись на виступи з води чи на дерева при березі цей кулик буде голосом висловлювати стурбованість, адже десь поблизу знаходиться його гніздо.

Окрім птахів, у дубовому лісі можна побачити багато інших тварин, безліч красивих рослин та квітів. Наприклад, зустріти маленьку зелену жабу – райку, що повзає по деревах і кущах, знайти поселення бобрів із хатками посеред води, натрапити на болітця-«калюжки», в яких, як у вазах, стоять півники болотні з букетами насичено-жовтих квітів тощо.

Багатими на пташине розмаїття є й біотопи, що оточують ліс. На луках неподалік лісу можна зустріти лелеку чорного, який має гніздо в діброві. Коли цей птах живиться на луці, над ним завжди галасливо літають чайки - звичні для польських мешканців птахи, яких місцеві жителі називають «книгами». Схожі на розгорнуту книгу птахи хвилюються не даремно, адже на перший погляд миролюбний лелека не проти вхопити з їхніх гнізд яйце або ж підібрати маленьке пташеня. Над старицями, які пронизу-

поблизу діброви під час весняних розливів, збираючись тисячними зграями. З куликів тут часто трапляються коловодники лісові та звичайні, грицики великі, багато чайок, але найбільше з-поміж них птахів, самці яких мають пишні різнобарвні коміри на шиї - брижачів. Ключі гусей, серед яких сірі, білолобі, гуменники, снують туди-сюди, заповнюючи небо весняним клетотом. Місцями луки з зеленою травою повністю «встелені» зграями цих гусей. Качки тримаються переважно на воді, серед них – крижні, свищі, широконіські, чирянки та інші. В цей час у небі над дібровою можна побачити пару журавлів сірих...

Перебуваючи в заказнику «Висоцький» можна помітити сліди діяльності людини. Це і сінокоси на галявинах, і витоптана й «удобрена» коровами земля на узліссях, і альтанка біля озера, куди приходять місцеві мешканці покупатися чи зробити шашлик. Але дуже важливо те, що розлогими кронами старих дубів абсолютно немає сміття, а напівгнилі повалені дерева та гілля лише підтверджують недоторканність діброви. Про віковічне змагання дубів за життя говорять лише поодинокі всохлі дерева та обвуглені стовбури дубів, яких покорила блискавка.

Василь ІЛЬЧУК.

